

Νοέμβριος 2014

ΕΚΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΠΩΣ ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΣΕΤΑ (ΣΟΕΣ) ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ ΑΠΕΙΛΟΥΝ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΚΑΛΟ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΕ

Σύνοψη

Στις 26 Σεπτεμβρίου 2014 ο Καναδάς και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ανακοίνωσαν τη σύναψη μιας ευρύτατης συμφωνίας οικονομικής ολοκλήρωσης, τη Συνολική Οικονομική και Εμπορική Συμφωνία (ΣΟΕΣ). Η συμφωνία περιλαμβάνει έναν μηχανισμό επίλυσης διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών, ο οποίος θα μπορούσε να αυξήσει κατακόρυφα τις δικαστικές διεκδικήσεις επιχειρήσεων κατά του Καναδά, της ΕΕ και μεμονωμένων κρατών μελών της ΕΕ, ενώ θα μπορούσε να παρακλώσει επικίνδυνα τις προσπάθειες των κρατών για την προστασία των πολιτών τους και του περιβάλλοντος.

Ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών επιτρέπει στις ξένες επιχειρήσεις να ενάγουν κράτη σε ιδιωτικά διεθνή δικαστήρια αξιώνοντας αποζημίωση για κρατικά μέτρα προστασίας της υγείας, του περιβάλλοντος και των οικονομικών συναλλαγών που πιστεύουν ότι υπονομεύουν τα

δικαιώματά τους. Αυτές οι διαμάχες μεταξύ επενδυτών και κρατών κρίνονται από ιδιώτες διαιτητές εμπορικών διαφορών που αμείβονται για κάθε υπόθεση την οποία εκδικάζουν, με σαφή τάση να ερμηνεύουν τον νόμο υπέρ των επενδυτών.

Ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών μπορεί να αποτρέψει τις κυβερνήσεις να ενεργούν υπέρ του γενικού συμφέροντος, είτε άμεσα (όταν μια επιχείρηση ενάγει ένα κράτος) είτε έμμεσα (αποθαρρύνοντας τη θέσπιση νόμων υπό τον φόβο πιθανής δικαστικής διαμάχης). Παγκοσμίως, οι επενδυτές έχουν προσβάλει νόμους που προστατεύουν τη δημόσια υγεία (π.χ. νόμοι κατά του καπνίσματος, απαγόρευση τοξικών ουσιών και εξορύξεων, υποχρέωση διεξαγωγής εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων) καθώς και κανονισμούς που σχετίζονται με τα επικίνδυνα απόβλητα, με φορολογικά μέτρα και με φορολογικές πολιτικές.

Κύρια ευρήματα:

1. Η εμπειρία του Καναδά με τη Βορειοαμερικανική Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου (NAFTA) είναι ενδεικτική των κινδύνων της διαιτησίας για επενδυτικά θέματα.

Εξαιτίας της NAFTA, ο Καναδάς έχει εναχθεί 35 φορές, έχει χάσει ή έχει έρθει σε συμβιβασμό έξι φορές και έχει καταβάλει σε ξένους επενδυτές αποζημιώσεις συνολικού ύψους άνω των 171,5 εκατομμυρίων δολαρίων. Απαιτήσεις από επενδυτές που ακόμη εκδικάζονται προσβάλλουν πολλά κρατικά μέτρα που υποτίθεται ότι μειώνουν την αξία ξένων επενδύσεων: από ένα μορατόριουμ για την υδραυλική ρωγμάτωση (fracking) και μια σχετική ανάκληση αδειών γεώτρησης έως μια απόφαση των καναδικών δικαστηρίων που ακυρώνει φαρμακευτικές πατέντες που δεν ήταν αρκετά καινοτόμες ή χρήσιμες. Αυτή τη στιγμή, ξένοι επενδυτές απαιτούν αποζημιώσεις μερικών δισεκατομμυρίων δολαρίων από την κυβέρνηση του Καναδά.

2. Οι διατάξεις της ΣΟΕΣ για την προστασία των επενδυτών παρέχουν ακόμη μεγαλύτερα δικαιώματα από τη NAFTA στους ξένους επενδυτές, αυξάνοντας τον κίνδυνο να χρησιμοποιήσουν οι ξένοι επενδυτές τη ΣΟΕΣ για να περιορίσουν μελλοντικές πολιτικές των κρατών:

- α) Προστατεύοντας τη «δικαιολογημένη εμπιστοσύνη» των επενδυτών με τη λεγόμενη ρήτρα «δίκαιης και ίσης μεταχείρισης», η ΣΟΕΣ κινδυνεύει να κωδικοποιήσει μια πολύ εκτεταμένη ερμηνεία της ρήτρας, που θα μπορούσε να δημιουργήσει το «δικαίωμα» σε ένα σταθερό ρυθμιστικό περιβάλλον. Αυτό θα έδινε στους επενδυτές ένα ισχυρό όπλο κατά των ρυθμιστικών αλλαγών, ακόμη κι αν αυτές υλοποιούνται υπό το φως νέας γνώσης ή δημοκρατικής επιλογής.
- β) Η ΣΟΕΣ θα παρείχε στους ξένους επενδυτές περισσότερα δικαιώματα να προσβάλλουν χρηματοοικονομικές ρυθμίσεις από όσα η NAFTA, η οποία τα περιορίζει κυρίως στα —πολλά, παρά ταύτα— δικαιώματα μιας τράπεζας να μεταφέρει κεφάλαια ελεύθερα και να προστατεύεται από την απαλλοτρίωση. Η ΣΟΕΣ διευρύνει τα δικαιώματά τους ώστε να περιλαμβάνουν εξόχως ελαστικές έννοιες όπως η «δίκαιη και ίση μεταχείριση», που απειλεί να παραλύσει όσες ρυθμιστικές αρχές ασχολούνται με την προστασία των καταναλωτών και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

3. Ο κίνδυνος να εναχθεί ο Καναδάς από τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες και εταιρείες χαρτοφυλακίου θα αυξηθεί κατακόρυφα με τη ΣΟΕΣ. Ο κίνδυνος είναι εμφανής, καθώς κερδοσκόποι, με τη στήριξη δικηγόρων ειδικών σε θέματα επενδύσεων, στρέφονται ολοένα και περισσότερο στη διαδικασία της διαιτησίας για επενδυτικά θέματα, προσδοκώντας κέρδη από δικαστικές διαμάχες με κράτη που βιώνουν χρηματοπιστωτική κρίση. Τα ευρωπαϊκά επενδυτικά χαρτοφυλάκια στον Καναδά είναι σημαντικά στον χρηματοπιστωτικό τομέα και με τη ΣΟΕΣ θα αποκτούσαν ευρύτατα δικαιώματα δικαστικής επίλυσης διαφορών.

4. Η ΣΟΕΣ θα εξέθετε την ΕΕ και τα κράτη μέλη της περισσότερο σε δικαστικές προσβολές από Καναδούς επενδυτές στους τομείς της μεταλλείας και της άντλησης πετρελαίου και αερίου. Τα καναδικά επενδυτικά χαρτοφυλάκια στην ΕΕ είναι σημαντικά σε αυτούς τους τομείς και μεταλλευτικές εταιρείες του Καναδά ήδη εμπλέκονται σε πλήθος αμφιλεγόμενα έργα εξόρυξης φυσικών πόρων ανά την ΕΕ. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η επένδυση της καναδικής Eldorado Gold στις Σκουριές, όπου οι σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις έχουν προκαλέσει σθεναρές αντιδράσεις. Με τη ΣΟΕΣ, η εταιρεία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τη ρήτρα «δίκαιης και ίσης μεταχείρισης» εναντίον της Ελλάδας, στην περίπτωση που η κυβέρνηση της χώρας επιχειρήσει να σταματήσει ή να περιορίσει τις δραστηριότητες της στο μέλλον. Οι ειδικοί του μεταλλευτικού τομέα χαιρετίζουν τη ΣΟΕΣ ως συμφωνία «ορόσημο», που θα μπορούσε να έχει «μείζονα αντίκτυπο για τους μεταλλωρύχους». Οι επιχειρήσεις πετρελαίου, μεταλλείας και αερίου ανά τον κόσμο στρέφονται ολοένα περισσότερο στη διαδικασία της διαιτησίας για επενδυτικά θέματα.

5. Καναδικές θυγατρικές πολυεθνικών εταιρειών με έδρα τις ΗΠΑ θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιούν τη ΣΟΕΣ για να ενάγουν ευρωπαϊκά κράτη, ακόμη κι αν η ΕΕ μελλοντικά εξαιρέσει ή περιορίσει την επίλυση διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών στο πλαίσιο της Συμφωνίας Διατλαντικής Εμπορικής και Επενδυτικής Συνεργασίας (ΤΤΙΡ), η οποία βρίσκεται υπό διαπραγμάτευση με τις ΗΠΑ. Αυτό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό για τους Ευρωπαίους, διότι οι αμερικανικές επιχειρήσεις κυριαρχούν στην οικονομία του Καναδά. Οι ευρωπαϊκές θυγατρικές ξένων εταιρειών επίσης θα αποκτούσαν την ίδια δυνατότητα, να προσβάλουν μέτρα στον Καναδά.

6. Εταιρείες της ΕΕ, του Καναδά και των ΗΠΑ καταλέγονται ήδη στους πιο συχνούς χρήστες της διαδικασίας της διαιτησίας για επενδυτικά θέματα, οπότε είναι απολύτως

εύλογο να αναμένεται ότι θα χρησιμοποιούν τη ΣΟΕΣ για να χειραγωγούν τη λήψη κρατικών μέτρων στον Καναδά και στην Ευρώπη. Το 53% (299 σε απόλυτο αριθμό) όλων των γνωστών υποθέσεων μεταξύ επενδυτών και κρατών στον κόσμο κινήθηκε από επενδυτές από την ΕΕ. Οι επενδυτές από τις ΗΠΑ έχουν κινήσει το 22% (127) όλων των γνωστών υποθέσεων μεταξύ επενδυτών και κρατών. Οι επενδυτές από τον Καναδά είναι πέμπτοι στην κατάταξη συχνότητας χρήσης της διαδικασίας της διαιτησίας για επενδυτικά θέματα.

7. Η αντίθεση στις διατάξεις της ΣΟΕΣ που αφορούν στις σχέσεις μεταξύ επενδυτών και κρατών αυξάνει και στις δύο όχθες του Ατλαντικού, προερχόμενη από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, από εργατικά σωματεία, ακόμη και από κράτη μέλη της ΕΕ. Αντιδρώντας σε αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η κυβέρνηση του Καναδά επιδιώκονται σε μια παραπλανητική προπαγάνδα που στοχεύει να πείσει ότι η διαιτησία για επενδυτικά θέματα δεν είναι τόσο επικίνδυνη και να στρέψει την προσοχή από τα θεμελιώδη προβλήματα του συστήματος σε αλλαγές χωρίς ουσία.

8. Οι «μεταρρυθμίσεις» που έχουν υποσχεθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η κυβέρνηση του Καναδά για να διασκεδάσουν την ανησυχία για τον μηχανισμό επίλυσης διαφορών δεν θα αποτρέψουν την κατάχρησή του από επενδυτές και διαιτητές. Τουναντίον, η ΣΟΕΣ θα διευρύνει σημαντικά το πεδίο εφαρμογής της διαιτησίας για επενδυτικά θέματα, εκθέτοντας την ΕΕ, τα κράτη μέλη της και τον Καναδά σε απρόβλεπτες και άνευ προηγουμένου δικαστικές περιπέτειες.

Δεν χρειάζεται να δημιουργηθεί ειδικό νομικό καθεστώς για να προστατεύονται οι ξένοι επενδυτές, ειδικά σε σταθερές περιοχές όπως η ΕΕ και ο Καναδάς. Οι σημερινές πολυεθνικές καταλέγονται ανάμεσα στις πλέον επιτυχείς και προηγμένες στον κόσμο και είναι ικανές να εκτιμούν τον κίνδυνο και τις αναμενόμενες απολαβές από την ανάληψή του. Αν ο κίνδυνος είναι υπέρμετρα μεγάλος, ήδη έχουν στη διάθεσή τους επιλογές, όπως κανονικά δικαστήρια και προγράμματα που αφορούν την ιδιωτική ασφάλιση και τη διασφάλιση δημόσιων επενδύσεων.

Η πρωτοβουλία *Εκποίηση της δημοκρατίας* καλεί τους νομοθέτες στον Καναδά και στην ΕΕ να απορρίψουν τις διατάξεις προστασίας επενδυτών στη ΣΟΕΣ και σε μελλοντικές συμφωνίες, μεταξύ των οποίων η αμφιλεγόμενη Συμφωνία Διατλαντικής Εμπορικής και Επενδυτικής Συνεργασίας (ΤΤΙΡ) μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ και η Συμφωνία Συνεργασίας Χωρών του Ειρηνικού (ΤΡΡ).

Κοινό δημοσίευμα των: Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs (Aitec), Chamber of Labour Vienna (AK Vienna), Canadian Centre for Policy Alternatives (CCPA), Corporate Europe Observatory (CEO), The Council of Canadians, Canadian Union of Public Employees (CUPE), European Federation of Public Service Unions (EPSU), German NGO (Non-Governmental Organisation) Forum on Environment & Development, Friends of the Earth Europe (FoEE), PowerShift, Quaker Council for European Affairs, Quebec Network on Continental Integration (RQIC), Trade Justice Network (TJN), Transnational Institute (TNI), Transport & Environment (T&E)

Άμστερνταμ/Βερολίνο/Βρυξέλλες/Μόντρεαλ/Παρίσι/Οτάβα/Βιέννη, Νοέμβριος 2014